

2022

Utvärdering av programmet Avans

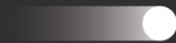
Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling

Utvärdering av programmet AVANS

KK-STIFTELSEN 2022

Dnr 20220032A ISBN 978-91-519-1874-7

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling/The Knowledge Foundation
Kungsträdgårdsgatan 18
111 47 Stockholm

Resultatutvärdering Avans

- Slutrapport

08.08.22

KK-stiftelsen är en finansiär med uppdrag att stärka Sveriges konkurrenskraft. Stiftelsen finansierar forskning och kompetensutveckling vid Sveriges högskolor och nya universitet när den sker i samverkan med näringslivet. Målet är att bygga starka profilerade kunskapsmiljöer som samproducerar forskning och utbildning med näringslivet. KK-stiftelsens stödformer bidrar på olika sätt till att miljöer långsiktigt kan etablera och upprätthålla en stark nationell och internationell vetenskaplig eller konstnärlig position som också utgör ett profilområde för lärosätet.

Sedan knappt tio år tillbaka erbjuder stiftelsen programmet Avans. Bakgrunden till programmet var att stiftelsen identifierade att relativt många av de lärosäten som stiftelsen finansierar hade en låg andel utbildningsprogram på avancerad nivå. Med näringslivets ökande kompetensbehov upprättades programmet Avans i syfte att bättre kunna adressera företags efterfrågan på specialiserad kompetens.

Inom Avans ska lärosätet tillsammans med företag utveckla utbildningsprogram på avancerad nivå. Dessa kan vara magister- eller masterprogram, eller utgöra nya inriktningar (omfattande ett eller två år) inom utbildningar som ger yrkesexamen. De planerade programmen kan bygga på såväl nya som existerande kurser. Avans syftar specifikt till att positionera utbildningen och att skapa förutsättningar för kompetensförsörjning i näringslivet. Det syftar också till att integrera miljöns forsknings- och utbildningsverksamhet.

En central del av Avans är att insatserna ska svara mot näringslivets behov. Genom att kurserna utformas i samverkan med företag säkras näringslivsrelevansen och förutsättningarna för en god kompetensförsörjning i näringslivet stärks, något som i sin tur förväntas bidra till företagets utveckling och långsiktiga konkurrensförmåga. Det innebär också en möjlighet för näringslivet att stärka relationerna med lärosätet och på så vis etablera en plattform för framtida samarbete inom såväl forskning som utbildning.

Föreliggande rapport är resultatet av den resultatutvärdering som DAMVAD Analytics genomfört under december 2021 till april 2022 av programmet Avans (avseende åren 2013–2021).

Utvärderingen har genomförts på uppdrag av KK-stiftelsen. Författare av rapporten är Torben Bundgaard Val, Daniel Ekström och Jesper Johannesson. Författarna är ansvariga för innehållet i rapporten och slutsatserna utgör inte stiftelsens officiella ståndpunkt.

Vi vill också tacka alla som deltagit i utvärderingen.

Stockholm 2022-06-01

Eva Schelin, KK-stiftelsens VD

For information on obtaining additional copies, permission to reprint or translate this work, and all other correspondence. Please contact Damvad Analytics A/S

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5	
1	Introduktion	8
2	Metod	9
3	Utvärdering	10
	3.1 Bakgrund	10
	3.2 Måluppfyllelse	15
	3.3 Relevans	18
	3.4 Bieffekter	23
	3.5 Bärkraftighet	26
	3.6 Kontrafaktisk ansats	30
4	Rekommendationer	33
	4.1 Generella rekommendationer	33
	4.2 Rekommendationer i relation till utlysning, genomförande och rapportering	33
	4.3 Rekommendationer för att utveckla programmets inriktning	35
5	Effektlogik	36
6	Intervjupersoner	37

Sammanfattning

Resultatutvärderingen har genomförts genom att studera nyckeltal för samtliga 37 beviljade projekt samt genom fallstudier av sex projekt som fått finansiering under perioden 2013–2021. Därutöver har en analys av tre ansökningar som inte beviljats finansiering genomförts för att möjliggöra en kontrafaktisk ansats.

Utvärderingen visar på att Avans är en uppskattad programform som på ett unikt sätt ger stöd till lärosäten som tillsammans med företag ska utveckla utbildningsprogram på avancerad nivå. På ett övergripande plan levererar programmet goda resultat i enlighet med de mål som satts upp i den framtagna effektlogiken. Samtidigt har programmet haft utmaningar, inte minst uppger flera lärosäten att det finns problem med att rekrytera studenter.

Bakgrund

Sett till samtliga beviljade Avansprojekt är de vanligaste ämnesområdena för utbildningarna tvärvetenskap samt informatik/data- och systemvetenskap. Totalt har sex utbildningar genomförts inom respektive område.

Totalt har 268 externa samarbeten registrerats inom programmet Avans under perioden 2013–2021 baserat på de uppgifter som lärosätena angett vid ansökan av programmet. Bland dessa finns 243 unika samarbetspartners som medverkat inom programmet. Flest samverkande företag finns inom tillverkning och industri som utgör 33% av alla företag som samverkat.

Av företag som har samverkat inom Avans är majoriteten stora företag. Nära på hälften av de företag som samverkat hade över 250 anställda och drygt hälften av företagen hade en omsättning på över en miljard kronor det år som projekten inleddes.

För de sex projekt där fallstudier genomförts har sammantaget 347 personer antagits till utbildningarna och 110 examinerats från programmen under perioden. Totalt har drygt 15 000 högskolepoäng examinerats vid de sex utbildningarna.

Måluppfyllelse

De lärosäten som varit del av studien upplever själva att de i hög grad har uppnått de mål som de satt upp för sina respektive projekt. Det främsta målet för samtliga lärosäten har varit att etablera nya utbildningar eller att utveckla befintliga utbildningar. Detta har uppnåtts för samtliga program. Utöver detta har majoriteten (5 av 6) av projekten lett till bestående utbildningar som lever vidare på lärosätena.

Den största utmaningen som Avansprojekten upplevt i relation till måluppfyllnad rör rekrytering av studenter. Fyra av sex program har upplevt problem med studentrekrytering och för tre har utmaningen varit påtaglig. Detta påverkar resultaten genom att målen om att bidra till näringslivets kompetensbehov begränsas när få studenter genomgår programmen.

Relevans

Företagen har varit aktiva i projekten och har visat stort intresse för satsningarna. Företagens deltagande har varit särskilt stort i de inledande faserna, men har i hög grad bestått genom och efter projekten. En viktig målsättning i projekten har varit att möta kompetensbehov hos näringslivet och medverkande företag har haft ett stort inflytande på kursutformning och val av ämnesområden. Samtidigt är det svårt att bedöma hur stora behov näringslivet faktiskt har av examinerade

mastersstudenter, eller i vilken grad den faktiska utformningen av programmen har varit relevant för att möta näringslivets behov.

De flesta lärosäten saknar ett systematiskt sätt att följa upp var studenterna anställs efter examen. Projektledarnas upplevelse är dock att studenterna får jobb snabbt och att de är eftertraktade på arbetsmarknaden. De flesta utbildningar som etablerats har gjort så i en forskningsnära miljö och bidragit till profilering av lärosätet genom att både forskning och teman från arbetsmarknaden tagit plats i utbildningen.

Bieffekter

De genomförda Avansprojekten har påverkat andra utbildningar på lärosätet genom att de utvecklade kurserna kunnat användas inom andra utbildningar. Kurserna erbjuds även som valbara kurser inom andra program och som fristående kurser. Även i de fall där Avansprojektet inte lett till ett bestående utbildningsprogram har kursmaterialet från Avansutbildningarna kunnat återanvändas i andra program.

Bieffekterna av projekten varierar mellan lärosätena. En genomgående bieffekt som flera lärosäten talar om är en stärkt samverkan med näringslivet och ett starkare samarbete internt på lärosätet.

Bärkraftighet

Av de sex projekt som studerats inom utvärderingen har fem resulterat i utbildningar som bedrivs än idag. Alla sex studerade Avansprojekt har resulterat i kurser som lever kvar efter att projektet avslutats. Detta sker antingen genom att de utvecklade mastersprogrammen fortfarande bedrivs eller genom att de utvecklade kurserna har kunnat användas i andra delar av utbildningsverksamheten vid lärosätet.

En förutsättning för att uppnå bärkraftighet, som samtliga lärosäten pekar på, är intern kapacitet i form av stöd från ledningen såväl som stöd och engagemang från de lärare som har varit involverade i projektet. Vidare pekar lärosätena genomgående på att rekryteringen av studenter är en avgörande faktor för programmens bärkraftighet. Flera av de program som har ingått i fallstudierna har upplevt problem med studentrekrytering.

Kontrafaktisk ansats

KK-stiftelsens stöd har spelat en viktig roll för samtliga lärosäten och möjligheten att utforma liknande insatser utan stöd från KK-stiftelsen hade varit begränsad. Flera lärosäten upplever att de inte haft tillräckliga interna resurser för att utveckla ett helt nytt program utan den ytterligare finansieringen, och att finansieringen från KK-stiftelsen har inneburit att en mer omfattande utveckling har kunnat genomföras.

De utbildningar som nekats stöd har generellt upplevt positiva effekter av ansökan, trots att de fick avslag. I flera fall har satsningarna genomförts trots uteblivet stöd från KK-stiftelsen, även om omfattningen och upplägget för de flesta projekt påverkats och blivit mindre.

Rekommendationer

Generella rekommendationer

- **Tydligare målbild för programmet är avgörande för att bedöma resultat** – Det är svårt att avgöra om programmet som helhet uppnått sina mål. Projekten uppnår resultat i linje med den upprättade effektlogiken, men det är svårt att avgöra om resultaten motsvarar förväntningarna från KK-stiftelsen. KK-stiftelsen bör upprätta tydligare resultatmål för projekten och programmet för att kunna ta beslut om hur projektet kan utvecklas framåt.

Rekommendationer i relation till utlysning, genomförande och rapportering

- **Utveckla ett tydligare fokus på kvalitet i Avansprojekt** – Många av de utbildningar som utvecklas genom Avansprogrammet skulle ha utvecklats även utan stöd från KK-stiftelsen. Det huvudsakliga bidraget från Avansprogrammet är att tillgängliggöra fler resurser vilket möjliggör ett mer rigoröst utvecklingsarbete och ger i förlängningen högre kvalitet i de nya utbildningarna. Att bidra till utbildningsprogram av högre kvalitet bör vara en uttalad målsättning med programmet.
- **Ha ett tydligt fokus på lärosätenas studentrekrytering redan i ansökningsfasen** – Flera lärosäten upplever stora problem med rekrytering av studenter, varför analys av förutsättningarna för att lyckas locka till sig studenter bör utvecklas i ansökan.
- **Uppmuntra till en uppföljning av studenternas karriärvägar** – Lärosätena saknar idag systematisk uppföljning av studenterna efter avslutad utbildning. Detta gör det svårt att bedöma programmets resultat och effekter.
- **Möjliggör för att delar av finansieringen kan användas till marknadsföring och rekrytering** – Flera lärosäten efterfrågar en möjlighet att använda KK-medel för att marknadsföra utbildningarna och stärka rekryteringen till de nya Avansprogrammen.
- **Möjliggör för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan Avansprojekt** – Underlätta för kunskapsutbyte mellan lärosäten för att sprida bästa praxis.
- **Be lärosätena definiera önskad effekt från projektet redan i ansökningsfasen** – För att bättre kunna ta ställning till i vilken mån enskilda projekt uppnår sina mål bör dessa tydligare anges i samband med projektansökan. Detta kan också bidra till stärkt resultatstyrning inom projekten.
- **Be lärosätena redogöra för hur ett långsiktigt näringslivssamarbete ska uppnås** – Idag upplever några lärosäten att samverkan med näringslivet minskar över tid. Av projektansökningarna bör tydligt framgå hur samverkan kan systematiseras och stärkas över tid.

Rekommendationer för att utveckla programmets inriktning

- **Ha en differentierad syn på stöd till projekt i olika faser** – genom att det ställs krav på stöd från universitetsledningen i ansökan går idag stöd främst till projekt som redan är nära att realiseras. KK-stiftelsen bör överväga att också rikta stöd mot tidigare skeden i projektutvecklingen.
- **Tydliggör Avanssatsningens fokus ur ett systemperspektiv** – Många av de utmaningar som lärosätena möter kan kopplas till övergripande utmaningar inom utbildningssystemet på avancerad nivå. KK-stiftelsen bör tydligare utforma Avansprogrammet i relation till de utmaningar som finns inom systemet för avancerad utbildning och styra projektstöd till områden där effekten förväntas bli störst.

1 Introduktion

Syftet med alla KK-stiftelsens programformer är att bygga starka forsknings- och utbildningsmiljöer med relevans för näringslivet. För programmet Avans är målet att lärosätet tillsammans med företag utvecklar utbildningsprogram på avancerad nivå som adresserar kompetensbehov hos näringslivet. Programmet syftar specifikt till att positionera utbildningen och att skapa förutsättningar för kompetensförsörjning i näringslivet. Det syftar också till att integrera forsknings- och utbildningsverksamheten vid lärosätet.

Bakgrunden till att Avansprogrammet upprättades var bland annat att KK-stiftelsen såg ett behov att stärka utbildningsutbudet på avancerad nivå hos Sveriges nya universitet och högskolor. Många lärosäten hade en väldigt stor andel av sin utbildning på grundnivå vilket sågs som ett problem i relation till att bygga kompletta akademiska miljöer. Avansprogrammet hade därför som syfte att bidra till att öka andelen utbildningar på avancerad nivå på lärosätena.

Programmet omfattar stöd till utveckling av nya utbildningsprogram så väl som stöd till vidareutveckling av existerande program på avancerad nivå. Finansieringen omfattar stöd på upp till två miljoner kronor som används för programutveckling, men inte för genomförande av själva utbildningen.

Avans beskrivs som en unik programform som tillför resurser som annars sällan finns tillgängliga när nya utbildningsprogram ska utvecklas. Programmets utformning har varit relativt stabil under hela den period som studerats 2013–2021, och inga större förändringar har gjorts. Över tid har fokus mot att utveckla kompletta miljöer stärkts samtidigt som det också ställts högre krav på att utvecklingen ska ske inom prioriterade områden med ett uttalat stöd från universitetsledningen.

Totalt har 68 ansökningar om Avansprojekt inkommit varav 37 genomförts under perioden. Vi har inom utvärderingen tittat närmare på resultat och genomförande för sex av dessa genom fallstudier.

Lärosäte	Avansprojekt
Blekinge Tekniska Högskola	Masterprogram i Nätverk av software-intensiva system
Högskolan i Borås	Masterprogram i Management av Digital Handel
Mittuniversitetet	SurfCE - master i teknisk yt-och kolloidkemi
Konstfack	Design, bortom tjänst och produkt - utbildning för nya perspektiv på designyrken
Örebro universitet	Hållbart företagande – utveckling av masterprogrammet i företagsekonomi vid Örebro universitet
Högskolan i Gävle	Master i Geografisk Informationsvetenskap - en utbildning i rätt tid på rätt plats

2 Metod

Föreliggande resultatutvärdering har genomförts genom att studera nyckeltal för samtliga 37 beviljade projekt samt genom fördjupande fallstudier av sex av de Avans projekt som fått finansiering under den period som studerats. Därutöver har en analys av tre ansökningar som inte beviljats finansiering genomförts för att möjliggöra en kontrafaktisk ansats. Resultaten från fallstudierna har sammanställts i en syntes med syfte att besvara utvärderingsfrågorna. Utifrån resultaten och den rekonstruerade effektlogiken har Damvad tagit fram rekommendationer för hur programmet kan utvecklas och stärkas.

Utvärderingen utgår från en effektlogik som tagits fram i samarbete med KK-stiftelsen och återfinns i slutet av denna utvärdering. Effektlogiken utgår från de utlysningstexter som KK-stiftelsen har publicerat under den studerade perioden. Effektlogiken har kopplats till de utvärderingsfrågor som används i utvärderingen och intervjuguiden som används i samtal med projektledarna har tagits fram med detta som utgångspunkt.

Utvärderingen har använt sig av en mixad metod som i huvudsak omfattar dokument- och intervjustudier för datainsamling. Intervjupersonerna har primärt varit projektledare för Avansprojekten, och i några fall har andra personer, som har varit involverade i projektet, deltagit vid intervjuerna. För att öka den kontextuella förståelsen har intervjuer med representanter för KK-stiftelsen genomförts. Dokumentstudierna har framför allt omfattat ansökningsdokument och slutrapporter.

Fallstudierna har genomförts för sex slumpvis utvalda projekt som beviljats stöd inom Avans. Därutöver har tre kortare fallstudier genomförts för projekt som inte beviljats stöd för att möjliggöra ett kontrafaktiskt perspektiv i utvärderingen. Fallstudierna bygger på både kvalitativa och kvantitativa underlag. Analys av ansökningar och slutrapporter har använts för att beskriva målbilder och de resultat som uppnåtts inom projekten. Intervjuer har genomförts med projektledare för att få en djupare förståelse för programmets genomförande och resultat så väl som vad som hänt efter avslutad projektperiod. Slutligen har kvantitativ information för utvalda Avansprojekt samlats in avseende studenter som genomgått utbildningen och antal högskolepoäng som examinerats.

Kvantitativa underlag har sammanställts för att beskriva företagspopulationen som har samverkat inom samtliga beviljade Avansprojekt och inom vilka ämnesområden som utbildningar har utvecklats. Informationen har hämtats från Retrievers företagsdatabas och bearbetats av Damvad Analytics.

3 Utvärdering

I detta avsnitt följer resultaten av utvärderingen av Avansprogrammet. Utvärderingen baseras inledningsvis på underlag från hela populationen av beviljade projekt och senare analyseras sex fallstudier mer i detalj. Stycket är strukturerat efter de utvärderingsfrågor som arbetet med utvärderingen utgått från. Avslutningsvis beskrivs vad som hände med tre projekt som inte beviljades stöd för att möjliggöra ett kontrafaktiskt perspektiv.

3.1 Bakgrund

I stycket nedan ges en bakgrund till Avansprogrammet genom att beskriva de projekt som har fått stöd, och de som har analyserats som fallstudier i synnerhet. Följande resultat är sammanställda baserad dels på hela populationen (ämnesområden och samverkande företag), dels på en analys av sex fallstudier som har genomförts inom ramen för utvärderingen.

3.1.1 Analys av ämnesområden och samverkande företag

Analysen nedan bygger på en sammanställning av samtliga 37 Avansprojekt som har fått stöd under perioden 2013–2021. Sammanställningen bygger på information som tillhandahållits av KK-stiftelsen och som bearbetats av Damvad Analytics.

Figur 3.1 | Inom vilka ämnesområden har utbildningar utvecklats över tid?

Källa: Damvad Analytics 2022 baserat på underlag från KK-stiftelsen

Noter: klassificering bygger på ämnesdelområden som UKÄ använder vid inrapportering av Sveriges officiella statistik

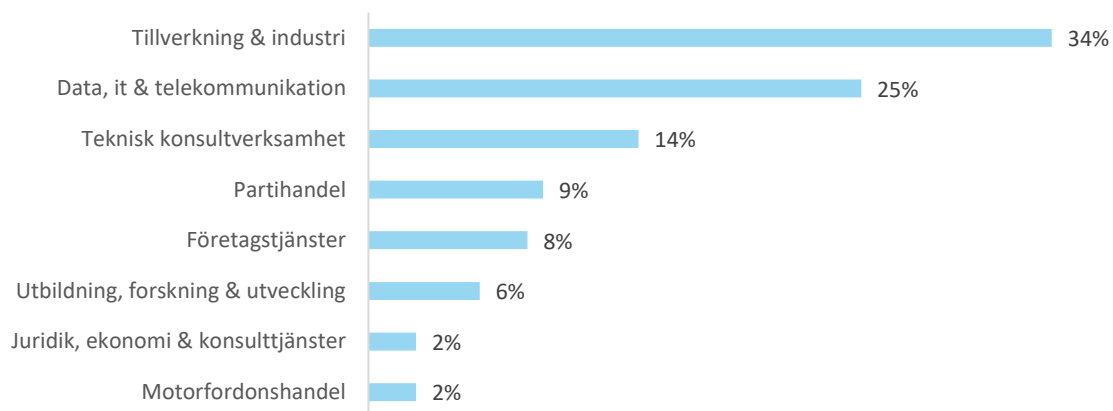
De utbildningar som har fått stöd genom Avansprogrammet har kategoriserats efter ämnesområde. Klassificeringen har gjorts av Damvad Analytics efter ämnesdelområden baserat på den standard som UKÄ använder vid inrapportering av Sveriges officiella statistik. Sammanställningen visar att de vanligaste ämnesområdena för utbildningarna är tvärvetenskap samt informatik/data- och systemvetenskap. Totalt har sex utbildningar genomförts inom respektive område. Därefter följer fem Avansprojekt inriktade på övrig teknik och fyra inom ekonomi/administration.

Totalt har 268 externa samarbeten registrerats inom programmet Avans under perioden 2013–2021 baserat på de uppgifter som lärosätena angett vid ansökan av programmet. Bland dessa finns 243 unika samarbetspartners som medverkat inom programmet. Det bör noteras att Avansprogrammet inte ställer krav på företagens medverkan i form av medfinansiering. I analysen nedan har uppgifter från ansökningarna över medverkande företag sammanställts och matchats mot variabler över branschtillhörighet, antal medarbetar och omsättning från en extern databas.

Av de 268 angivna samarbeten som funnits inom programmet har 160 kunnat matchas mot data över företagens nyckeltal hämtat från databasen Retriever. Bland dessa finns dock 25 organisationer som saknar komplett information. Bland de organisationer som inte kunnat identifieras finns bland annat myndigheter, kommuner, intresseorganisationer, utländska lärosäten och utländska företag. Detta kan dock inte helt förklara bortfallet utan det finns även ett stort antal företag som inte kunnat matchas mot företagsregistret och som därför inte ingår i analysen. Totalt ingår 142 samarbeten i analysen där företagen kunnat matchas med komplett information från företagsregistret.

Flest samverkande företag finns inom sektorn tillverkning och industri som utgör 33% av alla företag som samverkat. Den näst största branschen för samverkan är data, it och telekom som utgör 25% av alla samarbeten.

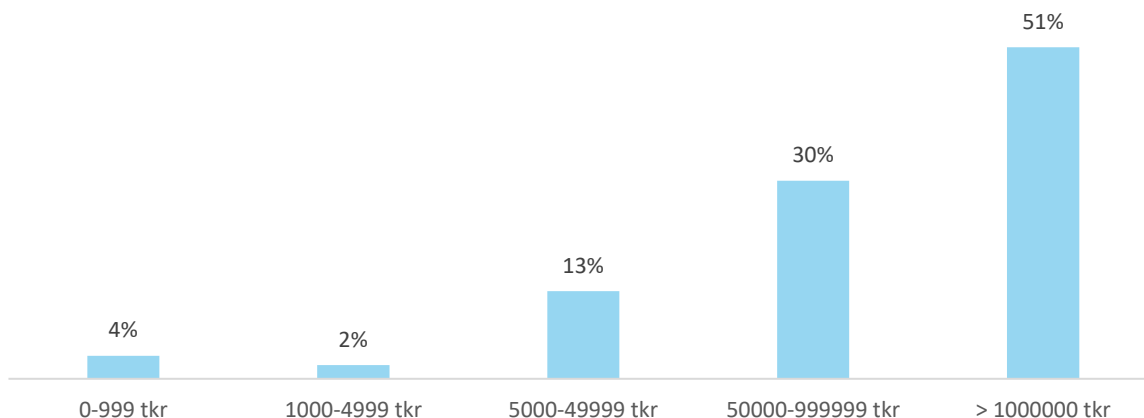
Figur 3.2 | Inom vilka branscher är de deltagande företagen verksamma inom?

Källa: Damvad Analytics 2022 baserat på underlag hämtat från Retriever, totalt antal företag är 160.

Av företag som har samverkat under perioden 2013–2021 är majoriteten stora företag. Nära på hälften av de företag som samverkat har över 250 anställda. En ytterligare fjärdedel av de samverkande företagen har mellan 50 – 249 anställda. Endast 9% av de samverkande företagen har mindre än 10 anställda.

Figur 3.3 | Hur stora är de deltagande företagen?

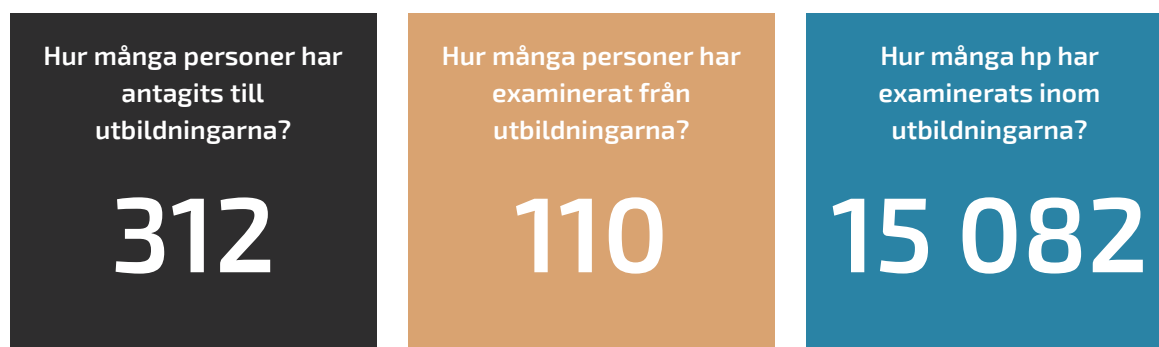
Källa: Damvad Analytics 2022 baserat på underlag hämtat från Retriever, totalt antal företag är 160.

I enlighet med ovan uppvisar en majoritet av de samverkande företagen en hög omsättning. Drygt hälften av företagen har en omsättning på över en miljard kronor. Därutöver uppvisar 30% av de samverkande företagen en omsättning mellan 50 miljoner och 1 miljard. Endast 6 procent av företagen har en omsättning som understiger 5 miljoner kronor.

3.1.2 Analys av genomströmning vid sex utvalda utbildningar

I följande avsnitt analyseras genomströmningen av studenter vid de sex projekt som valts ut som fallstudier. Analysen visar på hur många personer som antagits vid de sex utbildningarna, hur många personer som tagit examen från utbildningarna och hur många högskolepoäng (hp) som examinerats.

Figur 3.5 | Hur många personer har genomgått utbildningarna och hur många hp har examinerats?

Källa: Damvad Analytics 2022 baserat på underlag från deltagande universitet

I Figur 3.2 framgår hur många personer som antagits till utbildningarna, hur många som examinerats från utbildningarna och hur många högskolepoäng som examinerats sammantaget. Uppgifterna är inrapporterade från lärosätena och avser fem utvalda fallstudier. Sammantaget har 312 personer antagits till utbildningarna och 110 examinerats från programmen. Totalt har drygt 15 000 högskolepoäng examinerats under perioden vid de sex utbildningarna.

Tabell 3.1 | Hur många personer har genomgått utbildningarna och hur många hp har examinerats?

Lärosäte	Period	Hur många personer har antagits till programmet?	Hur många personer har examinerat från programmet?	Hur många hp har examinerats inom mastersprogrammet?
Blekinge tekniska högskola	-	0	0	0
Högskolan i Gävle	2017-2021	55	4	1070
Högskolan i Borås	2017-2021	91	40	5286
Mittuniversitetet	2018-2021	13	7	1260
Örebro Universitet*	2018-2021	99	19	1972,5
Konstfack**	2018-2021	54	40	5493
Totalt		312	110	15082

Källa: Damvad Analytics 2022 baserat på underlag från deltagande universitet.

Noter: *Data för Örebro universitet avser antagna till mastersprogrammet i programmet i företagsekonomi, då en särredovisning av profilen inte varit möjlig för lärosätet att upprätta. Antal examinerade personer och hp avser programstudenter som har läst kurser inom profileringen hållbart företagande. ** Konstfack avser studenter som antagits och examinerats från mastersprogrammet i design - Individuell studieplan. Detta program var etablerat innan Avansprojektet inleddes och numerärt har antagning och examinering inte påverkats av Avansprogrammet.

Som framgår av Tabell 3.1 skiljer sig situationen mycket åt mellan utbildningarna. Tre utbildningar står för lejonparten av antalet examinerade studenter. Högskolan i Borås, Örebro universitet och Konstfack har haft den störst genomströmningen av studenter. Vid de två sistnämnda är en bidragande förklaring att projekten helt eller delvis varit kopplade till redan etablerade utbildningar vilket bidragit till att underlätta rekrytering. Samtidigt har projekten vid Blekinge Tekniska Högskola, Högskolan i Gävle och Mittuniversitetet har av stora utmaningar när det kommer till att rekrytera och examinera studenter. Sammanlagt har 11 studenter examinerats från de två sistnämnda, och utbildningen vid Blekinge Tekniska Högskola har aldrig genomförts. Detta visar på den stora spridningen mellan utbildningar när det kommer till genomströmning och examinerade poäng. I intervjun med projektansvariga från Högskolan i Gävle förklaras den låga genomströmningen bland annat med ett stort antal utländska studenter som antagits till utbildningen men som aldrig påbörjat studierna, vilket i sin tur kan kopplas till förmåga och vilja att betala studieavgiften.

Det ska tilläggas att jämförelsen mellan lärosäten inte är helt enkel då strukturen på programmen skiljer sig åt. Projekt har i några fall fokuserat på att utveckla etablerade program vilka redan har många deltagare och i andra fall har projektet lett fram till profileringar inom existerande mastersprogram. I flera fall har kurser som utvecklats genom Avans också erbjudits som fristående kurser vilket gör att fler personer än vad som läser de utvecklade utbildningsprogrammen läser kursen. Sammantaget medför detta att det är svårt att på ett rättvisande sätt redovisa och jämföra de effekter som Avansprojektet haft med hänsyn till antal studenter och examinerade högskolepoäng. I sammanställningen ovan har vi fokuserat på programstudenter och exkluderat de som läst kurser utvecklade med Avansfinansiering som fristående kurser.

Måluppfyllelse

3.2 Måluppfyllelse

I detta avsnitt bedöms huruvida projekten har uppfyllt de mål som har satts upp för Avans-programmet. Målet för programmet Avans är att lärosätet tillsammans med företag utvecklar utbildningsprogram på avancerad nivå som adresserar kompetensbehov hos näringslivet. Därutöver syftar Avans specifikt till att positionera utbildningen och att skapa förutsättningar för kompetensförsörjning i näringslivet samt att till att integrera forsknings- och utbildningsverksamheten vid lärosätet.

3.2.1 Programmets måluppfyllelse

Har programmets mål uppnåtts? Varför? Varför inte?

På en övergripande nivå har programmets mål uppnåtts. De enskilda projekten har varit framgångsrika och utbildningar som adresserar kompetensbehov hos näringslivet har etablerats i samverkan med näringslivet.

Programmet har i hög grad uppnått uppsatta mål. Lärosätena som har fått stöd har varit framgångsrika i att utveckla utbildningar på avancerad nivå och näringslivet har varit aktivt i utformningen. Det är svårt att bedöma huruvida utbildningarna möter ett faktiskt kompetensbehov som näringslivet har, men det uttalade stödet från näringslivet kan tolkas som detta. Samtliga sex utvalda projekt har uppnått målet att etablera nya utbildningar eller att utveckla befintliga utbildningar. Majoriteten (5 av 6) av projekten har lett till bestående utbildningar som lever vidare inom lärosätena.

Den största utmaningen i relation till måluppfyllnad, som Avansprojekten upplevt, rör studentrekrytering. Fyra av sex program har upplevt problem med studentrekrytering och för tre har utmaningen varit påtaglig. Detta påverkar resultaten genom att målen om att bidra till näringslivets kompetensbehov begränsas när få studenter genomgår programmen.

Positionering av utbildningsutbudet

Programmen som utvecklats genom Avans har bidragit till att positionera lärosätenas utbildningsutbud. Lärosätena pekar på två sätt genom vilka Avans bidrar till profilering, dels genom att nya utbildningar utvecklas inom utpekade profilområden, dels genom att Avans möjliggör för att upprätthålla spets i etablerade utbildningar. Utbildningarna som etablerats har i alla fall utom i ett varit tydligt kopplade till etablerade profilområden på lärosätet. I det sista fallet har Avans i stället bidragit till att utveckla ett nytt profilområde baserat på en styrkeposition inom forskning. Sammantaget bidrar Avans-programmet tydligt till att profilera utbildningsverksamheten vid lärosäten.

Integrering av forskning och utbildning

Avans bidrar till att integrera forsknings- och utbildningsverksamheten på lärosätena. Lärosätena pekar på att utbildningen på avancerad nivå utgör en viktig pusselbit för att koppla samman grundutbildningen med forskningen. Att utveckla utbildningsprogram kopplat till etablerade forskningsmiljöer har i flera fall även stärkt forskningsmiljöerna. Detta sker främst genom att det kan vara attraktivt för forskare att få bedriva utbildning inom sina fokusområden samt att det möjliggör för rekrytering av nya forskare över tid. Flera lärosäten menar också att de har lyckats knyta samman

sina forskningsområden med utvecklingsområden hos företag. Detta har också lett till en vidareutveckling av näringslivsinriktade forsknings- och utbildningsmiljöer på lärosätena.

Ofta har det program som tagits fram haft nära anknytning till den forskning som bedrivs vid lärosätet vilket ytterligare stärkt integrering av forskning och näringsliv i utbildningsverksamheten. Detta innebär att lärosäten och företag i stor utsträckning har lyckats utveckla relationer för en fördjupad samverkan. Det låga söktrycket har övergripande en negativ påverkan på bärkraftigheten i resultaten.

Relevans

3.3 Relevans

Programmets relevans utvärderas genom att studera hur företagen deltagit i programmet; huruvida programmets genomförande och mål svarat mot att lösa näringslivets behov; i vilken grad studenterna anställs i företagen efter utbildningen; i vilken grad programmet ger lärosätena möjlighet att positionera sig inom utbildningsverksamheten; samt slutligen huruvida KK-stiftelsens uppföljningssystem varit användbart för projektens utveckling.

3.3.1 Näringslivets deltagande i kursutvecklingen

På vilket sätt har företagen deltagit (projektansökan, utformning och genomförande)?

Företagen har varit aktiva i projekten och har visat stort intresse för satsningarna. Företagens deltagande har varit särskilt stort i de inledande faserna, men har i hög grad bestått genom och efter projekten.

Näringslivet har visat stort engagemang för att bidra till de studerade projekten. Engagemanget kan ofta kopplas till det faktum att utbildningarnas fokus är i linje med det kompetensbehov näringslivet har. Från lärosätets perspektiv skapar detta goda förutsättningar för att motivera företag till att delta i programutveckling och i genomförandet av programmen. Flera av projekten har även stärkt näringslivets bidrag genom att etablera näringslivsråd vilket har bidragit till en stabil samverkan med näringslivet.

Företagen har bidragit till programutvecklingen i ett tidigt skede av processen, och lärosätena beskriver att det har varit relativt enkelt att få med företagen i projekten. En del lärosäten har upplevt utmaningar med att upprätthålla engagemanget från företag genom hela projektprocessen och i de aspekter av utbildningen där studenter ska interagera med näringslivet. Detta är dock inte en genomgående bild, utan många lärosäten upplever att de har haft ett gott samarbete med näringslivet genom hela projektet och efter avslutad projektperiod. Företagens deltagande har tagit många former. Exempel på vanligt förekommande former för företagens deltagande är medverkan i kursutformning, gästföreläsningar och praktikplatser. I processen för kursutformning deltog företagen genom att komma med inspel kring format och ämnesfokus.

Samverkan med näringslivet inom Avans har också bidragit till att stärka lärosätenas övergripande relation till näringslivet. Flera lärosäten pekar på att relationer som byggts upp genom Avansprojektet haft en positiv påverkan på samverkan inom andra utbildningar och även bidragit till samverkan inom forskning. I några fall har samverkan inom Avans tagit plattformslänkande former där forskare, studenter och näringsliv samlats kring arbetsmarknads- och näringslivsdagar vilket ytterligare bidragit till att knyta näringslivet och lärosätena samman.

3.3.2 Så har programmet svarat mot att lösa näringslivets kompetensbehov

I vilken utsträckning anställs studenter i medverkande företag efter avslutad examen (t.ex. efter avslutad masteruppsats)?

De flesta lärosäten saknar ett systematiskt sätt att följa upp var studenterna anställs efter examen. Upplevelsen är dock att de får jobb snabbt och att de är eftertraktade på arbetsmarknaden.

Målsättningen i projekten har varit att möta kompetensbehov hos näringslivet och näringslivet har haft ett stort inflytande på kursutformning och val av ämnesområden. Samtidigt är det svårt att bedöma hur stora behov näringslivet faktiskt har av examinerade mastersstudenter, eller i vilken grad den faktiska utformningen av programmen har varit relevant för att möta näringslivets behov. Det har inte genomförts några omfattande kartläggningar för att identifiera kompetensbehov inom ramen för projekten. Övergripande kan dock sägas att näringslivet har haft en stark involvering och intresse för de program som utvecklats vilket tyder på att näringslivet upplevt att programmet svarat mot deras behov.

De flesta lärosäten har fokuserat på att utveckla program och individuella kurser i nära dialog med näringslivet. Flera kurser har reviderats utifrån de behov som företagen har gett uttryck för. Ett exempel på detta är Blekinge Tekniska Högskola som utvecklade en helt ny kurs baserat på efterfrågan från företaget Sony. I andra fall har hela program en tydlig koppling till utvecklingstrender i det lokala näringslivet. Ett exempel på detta är högskolan i Borås, som utvecklade ett E-handelsprogram för att möta det lokala kompetensbehovet.

De studerade projekten skiljer sig åt när det kommer till hur de bidrar till näringslivets behov, och vilken arbetsmarknad de fokuserar på. Flera lärosäten har ett tydligt regionalt fokus och samarbete med det lokala och regionala näringslivet för att möta deras specifika behov. Ett exempel på detta är Högskolan i Gävle, som arbetar riktat mot det lokala e-handelsklustret. Andra lärosäten lägger mer fokus på att möta ett nationellt, och till och med internationellt, behov av kompetenser. Ett exempel på detta är BTH som i sin verksamhet lagt stort fokus på att utbilda digital spetskompetens för en nationell och internationell arbetsmarknad. Detta avspeglas också i en rekryteringsstrategi som riktar sig till både svenska och internationella studenter.

Utmaningen med att rekrytera studenter har haft stor påverkan på möjligheten att lösa näringslivets kompetensbehov. Detta innebär att programmen, även i de fall utbildningarna innehållsmässigt svarat mot näringslivets behov, i praktiken endast i begränsad grad kunnat svara mot näringslivets behov, då antalet studenter som nått arbetsmarknaden varit lågt.

3.3.3 Den utsträckning studenter anställs i företagen

Det är svårt att uppskatta i vilken utsträckning som studenter anställs i de medverkande företagen då det saknas systematisk uppföljning på de flesta lärosätena. Utvärderingen indikerar dock att av de studenter som genomgår hela utbildningen så får de flesta jobb innan eller direkt efter examen. Denna slutsats baseras på programansvarigas egna uppgifter om var studenterna tar vägen efter examen. De programansvariga upplever själva att de har en god överblick över anställningsgraden, då det rör sig om relativt få studenter.

I majoriteten av projekten utvecklar studenter nära relationer med de företag som är aktivt engagerade i programmen, vilket bland annat sker genom praktik hos företagen. Ett tydligt exempel på detta är Mittuniversitetet som erbjuder praktik tillsammans med industriföretag i regionen. Medan de flesta av utbildningarna erbjuder denna typ av möjlighet har några lärosäten upplevt utmaningar med att upprätthålla ett kontinuerligt engagemang från näringslivet. Högskolan i Borås mötte till exempel utmaningar med engagemanget från näringslivet under pandemin vilket påverkat möjligheterna att erbjuda studenterna praktik.

I sammanhanget bör också nämnas att stor efterfrågan av studenternas kompetenser på arbetsmarknaden kan i sig själv bli ett problem för lärosätena. I flera av de branscher som projekten fokuserar på finns det en betydande brist på arbetskraft, varför företag även rekryterar studenter före och under utbildningen. Detta har för flera lärosäten resulterat i att studenter valt att avstå sina utbildningsplatser eller hoppat av programmet för att i stället börja arbeta.

3.3.4 Möjlighet för lärosätena att positionera sig inom utbildningsverksamheten

Anses utformningen av programmet innebära en möjlighet för lärosätena att positionera sig inom utbildningsverksamheten? Om ja, på vilket sätt?

De flesta utbildningar som etablerats har gjort så i en forskningsnära miljö och bidragit till profilering av lärosätet genom att både forskning och teman från arbetsmarknaden tar plats i utbildningen.

När det kommer till lärosätenas möjligheter att positionera sig inom utbildningsverksamheten finns det flera olika aspekter som spelar in. Samtliga lärosäten pekar på uppbyggnaden av en komplett akademisk miljö som en viktig del av satsningen. De lärosäten som har utvecklat nya program upplever också att de genom satsningen har stärkt profileringen av lärosätet. Detta har framför allt uppnåtts genom att grundutbildning kunnat kopplas samman med forskning. Samtidigt bidrar projekten till profilering genom att de program som utvecklats skiljer sig från etablerade utbildningar vid andra lärosäten. Att Avans-programmen skiljer sig från etablerade utbildningar stärks av underlag som ingår i de projektansökningar som lärosätena lämnat in. Även här är kopplingen till forskningen viktig då det är en möjlighet att erbjuda mer specialiserad utbildning nära forskningsmiljöer på lärosätet.

Avans bidrar till profilering dels genom utveckling av utbildningar inom prioriterade forskningsområden. Därutöver förekommer det att programmet skapar möjligheter för enskilda forskargrupper att initiera avancerade utbildningar. I majoriteten av de studerade projekten låg utbildningen inom ett för lärosätet utpekat profilområde, och det fanns en tydlig förankring hos ledningen att satsa på projektet. I ett av fallstudierna var det dock fråga om en mer dynamisk utveckling där en enskild forskningsgrupp genom stöd kunde etablera en utbildning inom ett område där de bedrev stark forskning. I detta fall möjliggjorde finansieringen stöd till en intern förankringsprocess som bidrog till att etablera ett nytt profilområde. I båda dessa fall, både när Avansstöd gavs till etablerade så väl som nya profilområden, har finansieringen bidragit till positionering av utbildningsutbudet vid lärosätet.

Den starka näringslivsförankringen kan även ses som en ytterligare positionering inom utbildningsverksamheten. Projektledarna menar att studenterna upplever det som attraktivt med

kurser och program som har en tydlig koppling mot näringslivets behov. Utmaningen kring det begränsade söktrycket är dock en indikation om att profileringen av lärosätet inte lyckats fullt ut. Många av programmen upplever utmaningar med att marknadsföra utbildningarna och står därmed inte ut tillräckligt inom utbildningsverksamheten för att locka tillräckligt med studenter för att fylla upp antagningsmålen.

3.3.5 KK-stiftelsens uppföljningssystem

Har uppföljningssystemet levererat robust och användbar information? På vilket sätt kan uppföljningssystemet förbättras?

Uppföljningssystemet uppfattas av lärosätena som relativt enkelt och adekvat. Samtidigt är det svårt att från ett utvärderingsperspektiv få en tydlig bild av projektens resultat genom uppföljningssystemet.

De flesta upplever att samarbetet med KK-stiftelsen har fungerat bra och så även uppföljningssystemet. Avans upplevs som ett relativt enkelt program, vilket också gör uppföljningen relativt enkel. Omfattningen uppfattas som rimlig och de flesta lärosäten har en minnesbild av att KK-stiftelsens uppföljning inte innebar någon större arbetsbörda.

Analysen pekar dock på svårigheter att genom uppföljningssystemet få en tydlig bild av projektens resultat. Slutrapporterna innehåller mycket beskrivningar av arbeten som utförts inom projekten, men tydliga KPIer som visar på resultat saknas. Det saknas till exempel i de flesta fall systematisk uppföljning av studenternas karriärvägar, examinerade poäng och antagningsmönster.

Bieffekter

3.4 Bieffekter

Avsnittet behandlar i vilken utsträckning projekten har påverkat andra utbildningar på lärosätena och om de resulterat i nya arbetssätt, nya nätverk eller andra bieffekter.

3.4.1 Projektens påverkan på övriga utbildningar på lärosätena

Har genomförda projekt även påverkat andra utbildningar på lärosätena?

Ja, projekten har fått spridningseffekter på lärosätena, framför allt genom att kurser och läroplaner kunnat användas i andra utbildningar.

De genomförda projekten har påverkat andra utbildningar på lärosätena genom att de utvecklade kurserna kunnat användas inom andra utbildningar. Kurserna erbjuds även som valbara kurser inom andra mastersprogram och som fristående kurser. Även i de fall där programmet inte har lett till att en utbildning har etablerats har kursmaterialet kunnat återanvändas i andra program.

Projekten har på flera lärosäten inneburit en generell kunskapsuppbyggnad inom ett fält som har kunnat användas i andra utbildningsprogram. En styrka med Avans-programmet, som flera lärosäten pekar på, är att det ger resurser till utveckling och kunskapsuppbyggnad på ett sätt som är svårt att uppnå inom den löpande verksamheten. Ett tydligt exempel på detta är projektet vid Konstfack som möjliggjorde ett stort antal studiebesök och sammanställning av utbildningstrender inom designområdet. Den kunskap som har skapats genom Avans har senare haft påverkan på andra utbildningar.

Då flera av utbildningarna har kämpat med att få studenter har de sökt kompensera detta genom att samköra utbildningen med andra utbildningsprogram. Denna typ av hybridlösningar har möjliggjort programmens överlevnad och skapat möjligheter för utbyte mellan utbildningar. Ett exempel på detta är Mittuniversitetet där studenterna på masterutbildningen läser kurser tillsammans med studenter från civilingenjörsprogrammet.

Programmet har i några fall haft strukturell påverkan på kursutbudet vid lärosätet. Till exempel har satsningar inneburit att kandidatprogram blivit mer attraktiva när lärosätet kunnat erbjuda utbildning på avancerad nivå inom samma område. Vidare har projektet inneburit att andra utbildningsprofiler utvecklats parallellt med utbildningen som fått stöd via Avans.

3.4.2 Övriga bieffekter av projekten

Har det uppstått några andra bieffekter av projektet (nya arbetssätt, nya nätverk inom lärosätet, nya nätverk med näringslivet m.m.)

Framför allt pekar lärosätena på bieffekter genom stärkt samverkan med näringslivet och en utökad samverkan inom lärosätet.

Bieffekterna från projektet varierar i hög grad mellan lärosätena. En genomgående bieffekt som flera lärosäten talar om är en stärkt samverkan med näringslivet och en utökad samverkan inom lärosätet. På Mittuniversitetet har projektet bidragit till att stärka kollegiet, då fler personer undervisar nu jämfört med före projektstarten. Samtidigt har Avans lett till en bredare förståelse för andras arbetsuppgifter inom kollegiet, vilket har varit en positiv bieffekt som bidrar till förbättrat samarbete.

Ett exempel på stärkt samverkan med näringslivet är Blekinge Tekniska Högskola, där lärosätet upplevde att Avans-satsningen bidragit till ett mer systematiskt arbetssätt för samverkan med näringslivet inom utbildningsverksamheten. Detta har påverkat andra utbildningar som utvecklats efter att projektet avslutats. Högskolan i Borås upplever att projektet har lett till ett kulturskifte inom lärosätet. Detta har inneburit att lärosätet har gått från en kultur där lärare arbetar enskilt utan direkt utbyte med näringslivet, till att arbeta mer utbrett med gästföreläsningar och företagsengagemang i utbildningens kurser.

Utöver detta har lärosätena upplevt en rad andra bieffekter som haft en positiv påverkan på lärosätet som helhet. I ett fall har projektet bidragit till att lärosätet sökt och fått examensrätt för civilingenjörer. Vid Örebro universitet har projektet bidragit till att lärosätet anslutit sig till FN-samarbetet Principles for Responsible Management Education (UN-PRIME) vilket riktar sig till utbildning inom hållbarhet.

Bärkraftighet

3.5 Bärkraftighet

Avans-programmet och projektens bärkraftighet undersöks genom att studera vilka förutsättningar som behöver vara på plats för att uppnå bärkraftighet, om specifika metoder eller modeller har utvecklats inom ramen för projekten och om de utvecklade utbildningarna och resultaten från projekten lever kvar. Slutligen undersöks vilken roll KK-stiftelsen kan inta för att främja bärkraftighet i projekten.

3.5.1 Antal utbildningar som bedrivs än idag

Hur många av utbildningarna bedrivs fortfarande idag?

Fem av sex utbildningar bedrivs idag.

Fem utav sex finansierade projekt har resulterat i utbildningar som bedrivs än idag. Den utbildning som inte bedrivs idag är det tilltänkta mastersprogrammet som utvecklades av Blekinge Tekniska Högskola, men som lades ned på grund av lågt söktryck. Dock lever flera av de utvecklade kurserna kvar inom lärosätets master inom telekommunikation. Även Högskolan i Gävle har haft svårt att genomföra sina utbildningar på grund av lågt söktryck och rektor beslutade bland annat om nollintag 2020, men utbildningen har därefter genomförts.

Övriga projekt lever kvar i form av mastersprogram där programkurser utvecklats inom ramen för Avans. Resultaten skiljer sig dock något åt där tre utbildningar avser helt nya program som utvecklats, ett program avser en ny utbildningsprofil inom ett etablerat mastersprogram och ett projekt har resulterat i utveckling av ett redan befintligt utbildningsprogram. Det sistnämnda gäller Konstfacks projekt vilket utöver att projektet initialt ledde till lärosätets dåvarande mastersprogram också la grunden för lärosätets nyutvecklade master i Design Ecologies som lanserades 2022

3.5.2 Resultatöverlevnad

I vilken utsträckning lever resultaten från projektet vidare efter avslutat projekt?

Resultaten lever kvar i hög utsträckning efter avslutat projekt. Även i de fall där satsningarna stött på problem har projektet haft långsiktigt positiva effekter på lärosätet.

Resultaten lever kvar i hög utsträckning efter avslutat projekt. I samtliga fall har projektet resulterat i kurser som lever kvar antingen direkt genom utvecklade mastersprogram eller genom att de utvecklade kurserna har kunnat användas i andra delar av utbildningsverksamheten vid lärosätet.

Resultaten från projekten lever även kvar i form av den kunskapsutveckling som arbetet med projekten har bidragit med på lärosätena. Samtliga lärosäten som har intervjuats inom ramen för utvärderingen har en positiv bild av projektet och understryker hur genomförandet av projektet har haft en positiv påverkan på verksamheten.

Hos flera av lärosätena lever resultaten även vidare i form av samarbeten med näringslivet. Till exempel upplever representanter från Örebro universitet att projektet har bidragit till att stärka institutionens företagsnätverk och samarbeten har fortsatt och utvecklats också efter avslutat projekt. Andra lärosäten pekar dock på svårigheter att upprätthålla engagemangen från företagen över tid. Bland annat menar representanter för Högskolan i Borås att det är svårt att upprätthålla det initiala engagemanget från företagen.

3.5.3 Nödvändiga förutsättningar för att uppnå bärkraftighet

Vilka förutsättningar behöver vara på plats för att uppnå bärkraftighet efter avslutat projekt?

Intern kapacitet och förankring är viktiga faktorer för att uppnå bärkraftighet. Vidare är en djup förståelse för studenters karriärvägar och målgrupper för utbildningen viktiga för att säkra studentunderlag.

En förutsättning som samtliga lärosäten pekar ut för att uppnå bärkraftighet är intern kapacitet i form av stöd från ledningen såväl som stöd och engagemang från de medarbetare som är involverade i projektet. Programmen måste därför förankras internt och interna resurser behöver säkras inför satsningen. Program som initialt har saknat denna förankring har lagt mycket energi på att uppnå detta genom projekten.

Vidare pekar lärosätena genomgående på att rekryteringen av studenter är en avgörande faktor för programmets bärkraftighet. Flera av de program som har ingått i fallstudierna har upplevt problem med studentrekrytering. Inte minst kan detta kopplas till program med en mycket hög specialiseringsgrad. Många program pekar på väldigt specifika studentgrupper som den huvudsakliga målgruppen. För att uppnå bärkraftighet behövs en tydlig förståelse för den målgrupp som utbildningen riktar sig till. Lärosäten behöver undersöka om denna målgrupp faktiskt är intresserad av att genomgå utbildningen. Flera lärosäten pekar till exempel på att separata mastersutbildningar har svårt att konkurrera med civilingenjörsutbildningar. Därutöver behöver lärosätena en tydlig plan för att kommunicera och marknadsföra programmet mot relevanta studentgrupper.

Vilka metoder/modeller eller andra resultat som skapats inom insatserna bidrar till bärkraftighet?

De flesta lärosäten upplever att det är svårt att beskriva vilka metoder, modeller eller resultat som skapats inom projektet och som bidrar till programmets bärkraftighet efter projektets slut.

3.5.4 De metoder, modeller eller andra resultat som bidrar till bärkraftighet

De flesta lärosäten upplever att det är svårt att beskriva vilka metoder, modeller eller resultat som skapats inom projektet och som bidrar till programmets bärkraftighet efter projektets slut.

Övergripande har de flesta lärosätena erfarenhet och kunskap av att utveckla utbildningsprogram. Dock är den genomgående bilden att Avans-programmet bidrar till bärkraftighet genom att det möjliggör för en kraftsamling och ett mer omfattande arbete med en utbildning, vilket i sig stärker bärkraftigheten i utbildningsinsatser.

Flera lärosäten har dock utvecklat specifika upplägg och modeller för att möta några av de utmaningar de ställts inför inom projektet. Inte minst har lärosätena utvecklat lösningar för att kunna säkra bärkraftighet inom de projekt som har svårt att rekrytera studenter. Några exempel på detta är samläsning mellan olika program, forskningsnära kurser där studenterna bidrar till avdelningens forskning samt arbetsbelagd praktik. I många fall har också utvecklingen av mastersprogram gjorts i nära samspel med så väl existerande som nya magisterprogram där kurser kunnat samköras.

Vilken roll kan KK-stiftelsen inta för att främja bärkraftighet?

Den aspekt som oftast nämns i förhållande till hur KK-stiftelsen kan främja bärkraftighet inom ett projekt är stöd med att utveckla insatser för rekrytering av studenter och marknadsföring av programmet.

3.5.5 KK-stiftelsens roll för att säkra bärkraftighet

När det kommer till utveckling av kurser och program upplever lärosätena få utmaningar och ser inget stort behov av mer stöd från KK-stiftelsen. En aspekt som däremot oftast nämns i förhållande till hur KK-stiftelsen kan främja bärkraftighet inom projekt är stöd med att utveckla insatser för rekrytering av studenter och marknadsföring av program. Utmaningen med ett lågt söktryck upplever lärosätena som svår att hantera internt då det oftast inte finns resurser och expertis för sådana insatser. Lärosätena pekar på att KK-stiftelsen kan bidra med eventuell kunskap kring rekrytering samt öppna upp för finansiering av marknadsföringsaktiviteter. Till exempel upplever Högskolan i Gävle inte några problem med att utveckla sin utbildning, men kompetens för marknadsföring av programmet saknas internt.

Utöver stöd för rekrytering uttrycker flera lärosäten intresse för ett utökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan projekt. Flera lärosäten nämner organiserade träffar med andra projekt som intressant. Syftet med dessa träffar skulle vara att utbyta kunskaper och erfarenheter kring de utmaningar lärosätena kan tänkas möta inom projekten. Blekinge Tekniska Högskola uttrycker även att det skulle vara intressant med ett expertråd som hjälper till och rådgör lärosätena under projektperioden. Detta för att öka lärosätets förmåga och sprida best practice för utveckling av utbildningsprogram.

Utöver ovanstående förslag finns hos enskilda lärosäten tankar om hur KK-stiftelsen kan främja projektens bärkraftighet. Dessa förslag omfattar bland annat finansiering av internationella studenter genom stipendium, finansiering i form av driftstöd som säkrar längre uthållighet för programmen i ett uppstartsskede samt att KK-stiftelsen bör fokusera på att stötta utvecklingen av spetsmasters genom ett elitprogram.

Kontrafaktisk ansats

3.6 Kontrafaktisk ansats

Inom ramen för utvärderingen har Damvad Analytics genomfört intervjuer med tre ansvariga för projekt som ej beviljats finansiering. Denna kontrafaktiska ansats syftar till att erbjuda förståelse för vilken roll KK-stiftelsens stöd har spelat samt vad som hände med projekten som fick avslag på sin Avans-ansökan. Vi har också frågat de lärosäten som fått stöd vilken roll stödet från KK-stiftelsen spelade och om liknande insatser hade genomförts även utan stödet. I tabellen nedan anges vilka projekt som ingått i den kontrafaktiska studien.

Lärosäte	Avansprojekt
Linnéuniversitetet	Utveckling av masterutbildning i eHälsa
Mälardalens Universitet	Ekomp – Ekonomer för framtidens kompetensbehov
Mälardalens Universitet	MEEE – Master program in Energy- and Environmental Engineering

3.6.1 KK-stiftelsens inverkan på utvecklingen av insatserna

Vilken roll har KK-stiftelsens stöd spelat – hade lärosätena utformat liknande insatser även utan stödet?

KK-stiftelsens stöd har spelat en viktig roll för samtliga lärosäten. Hälften av lärosätena hade inte utformat liknande insatser utan stöd från KK-stiftelsen. För den andra halvan har stödet från KK-stiftelsen bidragit till kvalitet och bärkraftighet i nyutvecklingen av utbildningar.

KK-stiftelsens stöd har spelat en viktig roll för samtliga lärosäten och möjligheten att utforma liknande insatser utan stöd från KK-stiftelsen hade varit begränsad. Flera lärosäten upplever att de inte haft tillräckliga interna resurser för att utveckla ett helt nytt program utan den ytterligare finansieringen, och att finansieringen från KK-stiftelsen inneburit att en mer omfattande utveckling har kunnat genomföras.

KK-stiftelsens finansiering har också upplevts som en katalysator för utveckling på lärosätena. Även i de fall där lärosätena förmodligen skulle ha utvecklat programmet även utan KK-stiftelsens stöd, så bedömer lärosätena att slutresultatet blev bättre genom KK-stiftelsens stöd. De extra resurserna har gjort det möjligt för lärosätena att genomföra ett mer gediget förarbete och genomföra utvecklingen i större samverkan, vilket upplevs vara mycket värdefullt. Mittuniversitetet upplever KK-stiftelsens stöd som en möjlighet till att höja kvalitén på programmet. Det faktum att projektet har verkat kvalitetshöjande för utbildningarna kan identifieras i flertalet av projekten, både i utformningen av programmen och i form av de utökade interna och externa samarbeten som projektet lett till.

3.6.2 Projektansökningar som fick avslag

Vad hände med de projektansökningar som fick avslag?

De ansökningar som fick avslag genomfördes i någon form trots att de inte fick stöd från KK-stiftelsen. Flera pekar på att kortfattade ansökningar och i någon mån bristfällig kommunikation med KK-stiftelsen kan förklara varför projekten fick avslag. Flera upplever dock att ansökan till KK-stiftelsen trots allt haft en positiv inverkan på verksamheten.

De utbildningar som nekats stöd har generellt upplevt positiva effekter av ansökan trots att de fick avslag. I flera fall har satsningarna genomförts trots uteblivet stöd från KK-stiftelsen, även om omfattningen och upplägget för de flesta projekt påverkats. Lärosätena pekar på att satsningar för att utveckla utbildningar görs löpande och att det därför är naturligt att utveckling sker med eller utan stödet från KK-stiftelsen. Projektansökan har också kunnat användas i det fortsatta interna arbetet och på så sätt har projektansökan ändå haft en positiv påverkan på utvecklingsarbetet. Ett lärosäte pekar till exempel på att samverkan med näringslivet, som utvecklats genom projektansökan ledde till ett ökat samarbete inom utbildningsverksamheten, trots att ansökan fick avslag.

De lärosäten som fått avslag pekar i flera fall på att de själva inte utvecklat ansökan tillräckligt, alternativt att bedömargruppen inte fullt ut förstått projektet och att detta skulle vara den huvudsakliga anledningen till att ansökan inte godkändes. Utgångspunkten är att projekten och de tilltänkta utvecklingsinsatserna i grunden var goda och har därför i hög grad genomförts i någon form även utan stöd från KK-stiftelsen. Samtidigt framförde ett av lärosätena som fått avslag fram kritik kring just detta, då de menade att ett stöd som kräver så mycket förarbete inte kommer in i de verkligt kritiska skedena i programutvecklingen.

I de fall projektansökningar inte godkänts har projektet antingen genomförts i mer begränsad omfattning alternativt har lärosätet hittat andra sätt att finansiera utvecklingen. Detta pekar på att KK-stiftelsens stöd framför allt bidrar till ökad kvalitet i utvecklingen av program. Lärosäten som inte fått finansiering menar att de med resurserna hade kunnat göra mer omfattande utvecklingsinsatser som de också bedömer hade kunnat bidra till högre bärkraftighet långsiktigt för programmen.

Rekommendationer

4 Rekommendationer

Utifrån insamlat dataunderlag, analyser och slutsatser presenteras i detta avslutande kapitel våra rekommendationer som stöd för KK-stiftelsen i sitt fortsatta arbete med att utveckla Avans-programmet och övergripande utbud av finansiering.

4.1 Generella rekommendationer

Tydligare målbild för programmet är avgörande för att bedöma resultat

Avans-programmet är uppskattat av lärosätena och leder till att utbildningar på avancerad nivå utvecklas. Samtidigt begränsas de långsiktiga effekterna av programmet då få personer genomgår de program som utvecklats. För att bedöma om programmet i nuläget och i framtiden har de effekter som eftersträvas bör KK-stiftelsen tydliggöra programmets mål och vilka förväntningar som finns på programmet. Denna resultatutvärdering har visat att många operationella mål uppnåtts, men att de långsiktiga effekterna påverkas av brutna effektkedjor när det kommer till genomströmning av studenter och till att svara mot näringslivets kompetensbehov. I dagsläget är det inte tydligt vilka mål som KK-stiftelsen vill uppnå med programmet och när programmet är att betrakta som en framgång. Att tydliggöra vilka resultat som förväntas bör vara utgångspunkten för KK-stiftelsens ställningstagande till om programmet bör fortsätta och hur det kan utvecklas framåt.

4.2 Rekommendationer i relation till utlysning, genomförande och rapportering

Utveckla ett tydligare fokus på kvalitet i Avans-programmet

KK-stiftelsen har under projektperioden stärkt fokus på att de utbildningsprogram som utvecklas ska vara sanktionerade av universitetsledningen. Detta har medfört att de som söker Avans-programmet ofta redan har en relativt definierad plan och att projektet är prioriterat internt. I förlängningen innebär detta att finansieringen genom Avans har en begränsad påverkan på om projektet genomförs, eftersom många projekt prioriteras och genomförs oberoende av KK-stiftelsens finansiering. Avans-programmet påverkar snarare möjligheten att genomföra en mer omfattande och genomgripande programutveckling, något som kan förväntas ha påverkan på både kvalitén och bärkraftigheten i de program som utvecklas. Detta perspektiv borde bli tydligare i både urval och utvärdering av projekten, bland annat genom att i ansökan ange hur ett stöd från KK-stiftelsen kommer att bidra till ökad kvalitet i programmet.

Ha ett tydligt fokus på lärosätenas studentrekrytering redan i ansökningsfasen

Även om majoriteten av de projekt som är utvärderade har utvecklat en bestående utbildning på avancerad nivå, så finns det stora utmaningar för flera av projekten med att attrahera och examinera studenter. Att så få studenter söker de program som utvecklats inom Avans påverkar inte bara lärosätets möjlighet att svara mot näringslivets kompetensbehov, utan skapar också ekonomiska problem och hotar programmets bärkraftighet. Därför behövs det ett tydligt fokus och en genomtänkt plan för studentrekrytering redan i projektens uppstartsfas. Den bör också innehålla en tydlig redogörelse för utbildningens förväntade målgrupp och en analys av om och hur lärosätet kan

attrahera målgruppen. En sådan redogörelse kan även omfatta en kommunikations- och marknadsföringsplan.

Uppmuntra en uppföljning av studenternas karriärvägar

KK-stiftelsen bör uppmana lärosätena att bättre följa upp var studenterna tar vägen efter examen. En mer systematisk uppföljning av studenternas karriärvägar kan i förlängningen öka utbildningarnas förmåga att möta näringslivets behov. Vidare bidrar insikter om studenternas karriärvägar till bättre förståelse för programmets effekter.

Möjliggör för att delar av finansieringen används till marknadsföring och rekrytering

Flera lärosäten som har mottagit finansiering av KK-stiftelsen har efterfrågat möjligheten att använda stödpengar till marknadsföring och studentrekrytering. Det har varit otydligt för lärosätena om KK-stiftelsens finansiering kan användas för marknadsföring och kommunikation, och flera lärosäten har efterfrågat medel för att utforma kommunikationsinsatser inom programmet. Flera lärosäten pekar också på att de saknar interna resurser för att kunna arbeta systematiskt och effektivt med rekrytering av studenter. KK-stiftelsen bör tydliggöra i vilken mån medel kan användas för marknadsföring och studentrekrytering. Genom att möjliggöra för lärosätena att använda medel för marknadsföring kan KK-stiftelsen öka incitamenten för lärosätena att arbeta systematiskt med rekrytering och målgruppsanalys. Medel som används till rekrytering skulle kunna utgöra en riktad och begränsad del av finansieringen från KK-stiftelsen som var villkorad till en tydligt genomarbetad rekryteringsplan.

Möjliggör för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan Avans-projekt

Avans-projekten upplevs på ett övergripande plan som relativt enkla för lärosätena att genomföra. Dock upplever flera av projekten liknande utmaningar, bland annat när det kommer till studentrekrytering och långsiktigt engagemang från näringslivet. Med anledning av detta finns det ett värde i att möjliggöra för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan de finansierade projekten. KK-stiftelsen kan bidra till projektens kvalitet och utveckling genom att möjliggöra för lärosätena att dela best practice och lärdomar från projekten med varandra. Detta skulle kunna ske i form av en digital eller fysisk workshop där KK-stiftelsen sätter agendan och där lärosätena själva får driva dialogen och diskussionerna kring projekten.

Be lärosätena definiera önskad projekteffekt redan i ansökningsfasen

Då det är svårt att i efterhand utvärdera ett projekts framgång utan tydligt definierade effektmål, finns det ett syfte med att be lärosätena att redan i ansökningsfasen definiera resultat och effektmål som man önskar att uppnå. En sådan målsättning skulle kunna omfatta hur många studenter som förväntas bli antagna och ta examen varje år. Att tillföra denna aspekt till ansökningsfasen hjälper både lärosätena i deras egen utveckling och genomförande av programmen och samtidigt möjliggör det för KK-stiftelsen att bättre bedöma och utvärdera programmets målpuppfyllnad.

Be lärosätena redogöra för hur ett långsiktigt näringslivssamarbete ska uppnås

Även om de flesta lärosäten har lyckats uppnå ett nära samarbete med näringslivet, så finns det skillnader mellan lärosätena i relation till hur stabila och bärkraftiga samarbetena bedöms vara. En

del lärosäten har uttryckt utmaningar i att upprätthålla ett samarbete som är långsiktigt och som inte bara pågår under programmet utvecklingsfas, men som fortgår in i programmets genomförande. Ett sätt att säkerställa ett tidigt engagemang från näringslivet är att redan i ansökningsfasen be lärosätena definiera hur samarbetet med näringslivet ska kunna upprätthållas. Detta ställer tydligare krav på lärosätena om att en plan för att engagera näringslivet måste finnas på plats och att denna plan inte endast ska fokusera på projektperioden, utan i stället ha ett långsiktigt fokus som går utanför ramen för projektet. En sådan plan bör ha ett fokus på att utveckla forum och plattformar för samverkan, till exempel näringslivsråd som knyter företagen närmre utbildningen och lärosätet över tid.

4.3 Rekommendationer för att utveckla programmets inriktning

Ha en differentierad syn på stöd till projekt i olika faser

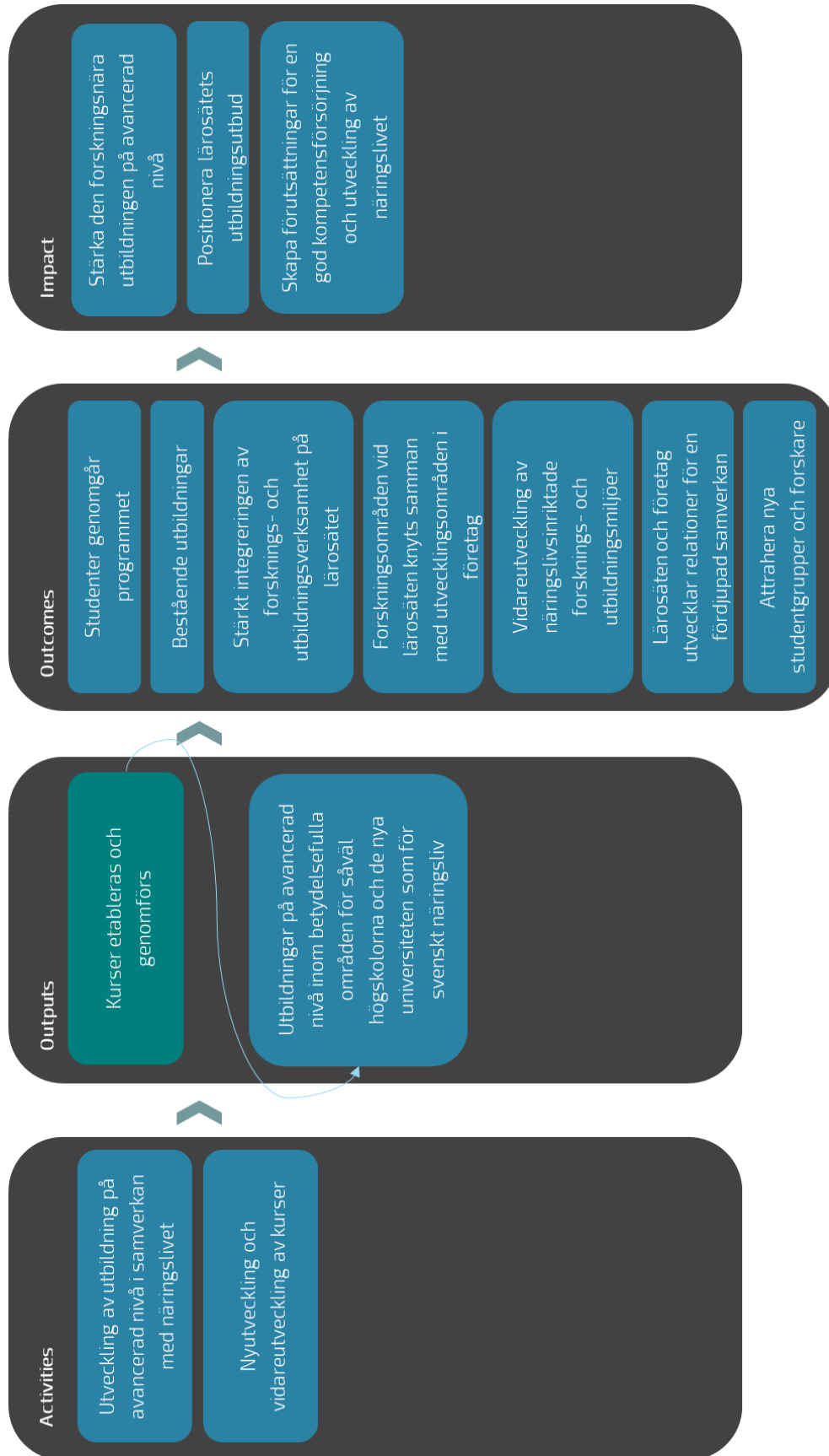
Avans-programmet har över tid fokuserat mer på att stödja utveckling av utbildningar som är utpekade av ledningsgruppen som strategiskt viktiga. Detta har bidragit till mer effektiva projekt och underlättat profilering på lärosäten. Samtidigt pekar våra analyser på att det kan finnas fördelar med att på ett tidigt stadium få möjlighet att få stöd för att utveckla nya utbildningar. Det kan handla om enskilda forskargrupper som vill utveckla utbildningar kopplade till deras forskningsområden och som behöver stöd för att ta fram en utbildningsplan och söka stöd internt. Genom att KK-stiftelsen ställer krav på stöd från ledningen inför ansökan är det preliminärt utbildningar som redan har godkännande från universitetsledningen som tilldelas finansiering. Detta har fördelar, men innebär samtidigt att projekt i tidiga skeden inte får stöd. KK-stiftelsen bör överväga om denna typ av tidiga projekt kan beviljas stöd för förstudier

Tydliggör Avanssatsningen fokus ur ett systemperspektiv

Flera lärosäten pekar på utmaningar med att rekrytera studenter till masterutbildningar. Detta kopplas bland annat till att det saknas en tradition av att läsa masterutbildningar inom många ämnesområden. Att utbildningarna saknar tydlig position i relation till de etablerade karriärvägarna för studenter bidrar till utmaningen att rekrytera studenter. Det finns ett behov av tydligare karriärvägsanalyser för att bättre förstå hur utbildningar som utvecklas genom Avans fungerar i det övergripande systemet för högre utbildning. Detta handlar både om att lärosäten bör genomföra analyser av potentiellt underlag av studenter till utbildningarna samt att KK-stiftelsen kan stötta arbete med att skapa en tydligare bild av materutbildningarnas roll i det övergripande utbildningsystemet.

Vidare finns det stora skillnader mellan lärosäten i vilken nivå av spets som programmet riktar in sig på. I vår genomgång är det särskilt utbildningar med mycket hög specialisering som upplever rekryteringsproblem. Att tydliggöra vilken typ av utbildningar som Avans ämnar stötta skulle kunna bidra till att bidrag från KK-stiftelsen satsas mer effektivt när de styrs till utbildningar som är attraktiva för studenter. Sammantaget talar båda punkterna ovan för att KK-stiftelsen bör analysera hur projekt förhåller sig till de övergripande systemen för avancerad utbildning och lägga upp en strategi för hur medel bör riktas för största möjliga effekt.

5 Effektlogik

6 Intervjupersoner

Intervjuperson	Avansprojekt-projekt	Organisation
Bo Westerlund	Design, bortom tjänst och produkt - utbildning för nya perspektiv på designyrken	Konstfack
Martin Avila	Design, bortom tjänst och produkt - utbildning för nya perspektiv på designyrken	Konstfack
Daniel Hjelmgren	Masterprogram i Management av Digital Handel	Högskolan i Borås
Michael Mattsson	Masterprogram i Nätverk av software-intensiva system	Blekinge Tekniska Högskola
Christina Dahlström	SurfCE - master i teknisk yt-och kolloidkemi	Mittuniversitetet
Ida Svanedal	SurfCE - master i teknisk yt-och kolloidkemi	Mittuniversitetet
Anders Brandt	Master i Geografisk Informationsvetenskap - en utbildning i rätt tid på rätt plats	Högskolan i Gävle
Nancy Joy Lim	Master i Geografisk Informationsvetenskap - en utbildning i rätt tid på rätt plats	Högskolan i Gävle
Stefan Seipel	Master i Geografisk Informationsvetenskap - en utbildning i rätt tid på rätt plats	Högskolan i Gävle
Magnus Frostenson	Hållbart företagande – utveckling av masterprogrammet i företagsekonomi vid Örebro universitet	Örebro Universitet
Göran Petersson	Utveckling av masterutbildning i eHälsa	Linnéuniversitetet
Cecilia Erixon	Ekomp – Ekonomer för framtidens kompetensbehov	Mälardalens Universitet
Monica Odlare	MEEE – Master program in Energy- and Environmental Engineering	Mälardalens Universitet
Stefan Östholm	-	KK-stiftelsen
Petter Zirath	-	KK-stiftelsen

